

FÉLÚTON

BRÜCKNER BALÁZS

– Látja uram, ez így megy, amíg csak világ a világ. Az emberek dolgoznak, és semmit nem tesznek azért, hogy jobban éljenek egy kicsivel, vagy ha tetszik, a boldogságukért.

Éles füttyszó hasított át a pályaudvar terét, s a mozdony sötét, sűrű füstöt eregetett, akár egy viharfelhő. „Beszállás, beszállás!”

„Kisasszony, kérem, kisasszony, hallgasson meg, az Istenért” – könyörgött a gróf.

„Nincs mondanivalóm önnek, uram.”

Utasok vonultak el a férfi szeme előtt, s eltakarták egy pillanatra a kisasszony alakját. A hordárok valószínűtlenül testes poggyászokat cipeltek, s feladogatták a lehúzott ablakokon. „Még egy perc az indulásig, fejezzék be a beszállást, kérem! Azonnal indulunk!”

„Ha meghallgatna, bizonyosan megértene, igen, tudom, hogy megértene, hiszen szeret.”

A lány lehajtott a fejét, és feljebb lépett a vasúti kocsi lépcsőjén. Elhatározta, hogy a férfi szemébe néz, sötétén, mélyen és kegyetlenül, igen, hideg lesz és metsző, mint az előző napok emléke.

„Ön nem létezik számomra többé, herceg úr! Nem szeretném, ha az útjaink kereszteznék egymást, s meg kellene szegyenítenem magát . . . pedig megérdemelné.”

„Csak egyetlen percet kérek öntől, kisasszony! Miért oly kegyetlen hozzám? Csak egyetlen percet! Ön még nem tudja, ki vagyok valójában!”

– Szabad ez a hely, uram? – kérdezte a fiatalasszony, és óvatosan körülnézett.

A férfi letette a könyvet, felpillantott, és önkéntelenül is elmosolyodott.

– Milyen különös véletlen, kisasszony!

– Véletlen? – kérdezte a lány. – Miféle véletlen? Talán ismerjük egymást?

– Nem, kisasszony, nem ismerem önt, még nem volt szerencsém találkozni önnel. Bizonyosan tudom, hiszen minden arcot felismerek, akár évek múltán is, ami egyfajta értelemben a munkámmal jár, gyakorlat kérdése csupán, ne tartson nagyképűnek. Tudja . . . tudja a könyv, amit olvasok, éppen egy búcsúról szól, szomorú és megható búcsúzásról, s ön éppen ekkor érkezett. Kérem, foglaljon helyet . . . óhajt az ablak mellé ülni? Nemsoká gyönyörködhet a tájban, hiszen percekben belül elindulunk!

– Mint abban a regényben, amit olvas? – kérdezte a lány.

– Ne értsen félre, kisasszony, és ne gúnyolódjék rajtam, kérem – szabadkozott a férfi – csupán arról van szó, hogy szívesen beszélgetek ismeretlenekkel. Tudja, nem kell félnünk attól, amit mondunk, s attól sem kell félnünk, amit hallunk majd. Mégis, olyan nagyszerű dolog, főképp ha olyan csinos lány az illető, egy magamfajta vénember mellett. Ön nem így látja ezt, kisasszony?

– Sokszorta utaztam már ezen a vonaton, nem tesz már kíváncsivá a táj – mondta a lány, és leült átellenben a férfival, a második székbe az ablaktól.

A férfi felállt, és szótlanul megragadta a lány csomagjait, s az ülés fölé helyezte őket.

– Igazán kedves öntől, uram – köszönte meg a lány.

– Nemsoká hozzák majd a kávé – mondta a férfi. – Néha még indulás előtt végigjárnak velem a szerelvényt, azután másodszor is, de már később, Miskolc felé. Gyenge és íztelen a kávé a vonaton, kisasszony, nem is hívnám meg önt, de én mégis kedvelem. Nem tudnám megmondani miért, talán az utazás miatt. Igen, lehet, hogy csupán az utazás miatt.

A férfi visszaült a székbe, és rövid időre csendbe burkolódzott. A szerelvény megmoccant egyszer-egyszer, majd halkán, feltűnés nélkül kigördült az állomásról. Anélkül hagyta el a pályaudvart, hogy a férfi és

a kisasszony a sípszót meghallották volna, s így vissza sem néztek a peronról integetők felé.

A vonat kiszáratva megindult, s Marie nem nézett ki az ablakon, hátát nekítámasztotta a bárszoyozott ülésnek, csak a szemközti tükröt figyelte a fülke mosdója felett, s a tükörben nem pillantotta meg a gróf urat, amint az egyre gyorsuló szerelvény után szalad, csak önmagát látta, sem többet sem kevesebbet, sem szánandóbbat sem vigasztalanabbat annál. Nem hallott, nem látott semmit abból, ami odakinn történt ezekben a percekben. Az emlékei sem jutottak eszébe, pedig már mélyen benn jártak a montgoweri síkság elhagyatott szívében, ami nem volt más, mint megannyi emlék, fenn Epstone, Kirk Lavange és Minne őrházai, gyermekkori találkák és lassan bearanyozódó ifjú szerelmek titkon őrzött színhelyei. Marie-t mindez nem érdekelte többé.

– Már ne is haragudjék, uram – mondta a kisasszony, amikor a férfi egy percre ismét kitekintett a sorok közül –, de ez a könyv, amit olvas, olyannyira, de olyannyira nem önnek való, kérem ne sértődjék meg rajta, igazán nem akartam megbántani, de tudnia kell, hogy ez lányoknak való könyv, igen, egészen fiatal lánykáknak, akik még nem tudják, hogy mi a szerelem, és nem tudják, hogy mi az, ami az életben várja őket . . . egyszerűval igazán nem az ön stílusa.

– Mindketten a könyvre pillantottak hirtelen, mintha az tehetne mindenről, mintha attól várnák a választ. Az idősödő úr, átellenben a fiatalasszonnyal, elmosolyodott.

– Érdekes, amit mond, kisasszony – felelte egyszerűen. – Mindig is szerettem volna egy könyvet, amelyik éppen nekem való . . .

– Zavarba hoz, uram – nevetett szagatottan a lány. – Mindazonáltal nem állhatom meg, hogy meg ne kérdezzem öntől, miért olvassa ezt a könyvet, éppen ezt és éppen egy vonaton, tudja, ez a munkámmal jár, akárcsak önnek az utazás és az arcok, ugye ért engem? Néha úgy érzem, uram, hogy ha leülök valaki mellé, az élete olyanná válik számomra, akár egy nyitott könyv, máskor azonban egyáltalán nem igazodok ki rajta, egyáltalában nem, még azt sem tudom, hogy európai-e az illető. Igazán nevetséges, nem gondolja uram, igazán nevetséges.

– Még akkor sem . . . úgy értem, egy beszélgetés után? – kérdezte a férfi.

– Ó, nehogy azt gondolja, uram, hogy a beszélgetés mindent megold az életben, nem bizony, nekem elhiheti, hiszen mást sem teszek egész

életemben, csak beszélgetek az emberekkel, utazom az országban és beszélgetek, aztán megint csak beszélgetek egy újabb utazás során. Nem, semmi nem változik meg egy beszélgetéstől, sokkal több, és sokkal fáradtságosabb munka jár ahhoz, uram, csak hogy ezt általában nem tudják, hiszen nem ez a foglalkozásuk. Honnét is kellene tudniuk? Valamiért az emberek mégiscsak beszélgetnek, ki tudná megmondani, hogy miért, nem tesznek semmit, csak beszélgetnek, elmondják a bánatukat és néha az örömeiket cserébe a mások örömeiért és gondjaiért, s várják, hogy ettől majd minden jobbra fordul. Pedig még csak meg sem ismerik egymást, csak a gondolataikat ismerik meg és az érzéseiket, az pedig igen kevés, az bizony szánalmasan kevés, nem gondolja?

– És ön, kisasszony?

– Én? Én pedig leírom őket.

– Hogyan?! – lepődött meg a férfi.

– Igen, ez a munkám, beszélgetek az emberekkel, azután megírom, amit mondtak az életükről meg a kapcsolataikról, főleg pedig a szokásaikról. Nem, nem vagyok író, még csak költő sem vagyok, csak egy szociológus.

– Én kereskedő vagyok, asszonyom – mondta csalódottan a férfi.

– Szép, igazán szép foglalkozás – mondta kedvesen a lány. – Tudja, nemcsak az egyszerűsége miatt szép, hanem mert olyan sokféle emberrel megismerkedhet úton-útfélen, azután meg megörvendeztetni őket azokkal, amiket árul, és amikor otthon kicsomagolják, amit öntől vásároltak, akkor mindenki egy ideig önről beszél. Nézegetik az új holmikat, és örvendeznek. Azért mégis elárulhatná nekem, miért jutott eszébe éppen ezt a könyvet olvasnia, tudja, azt a romantikus leányregényt . . . látja, nem könnyen szabadul meg tőlem, az én természetem már csak ilyen.

A vonat ezalatt már jócskán kifutott az állomásról, s a rendezőn túl haladt a puszta, magányos sínpáron a töltés tetején. A férfi kinézett az ismerős tájra, amit nyugatról, ferdén világított meg a lenyugvó nap.

– Kávét, cukorkát, perecet tessék! – közelgett a büfés hangja. – Újságot, kávét, cukorkát, perecet tessék . . .

– Megiszik egy kávét velem? – kérdezte a férfi.

– Ó, igen, szívesen csatlakozom önhöz, uram.

A büfésfiú kimérte a két kávét a termoszból, és sietve továbbgurult a szerelvény alagútján. A férfi hosszasan nézte az ital keserű, sötét felszínét, mielőtt a nyelvét belemártotta volna.

– Igen, ez valóban szinte ihatatlan – ismerte be a lány.

„*Őn még nem tudja, ki vagyok valójában*” – hallotta Marie kisasszony a gróf utolsó szavait, s egész testében összerendezte. *Mit akarhatott mondani a gróf? Marie mindig is sejtette, hogy titkokba, valami mély, keserű titkokba burkolózik a férfi, előtte is és mások előtt is, ám most már késő. Bármilyen is a valóság, szebb vagy gyötrelmesebb annál, amit felszínéből látott, sosem bocsát meg neki. Hisz végtére is nemes családból származott, igen, valaha az ő családjá is főnemesi vér volt.*

– Nem tudom, kisasszony, miért nézi le a beszélgetést, de hát maga tudja, hiszen ez az ön szakmája és nem kétlem, hogy ért hozzá, mint ahogyan én is értek a mesterségemhez, legalább annyit, amennyi a megélhetésemhez okvetlenül szükséges. De hiába is tagadja, azért ön is csak beszélget, bárhogy is nevezze azt, amit csinál, és bármilyen tudományos alapon is beszélget, és akármilyen agyafúrt és céltudatos is hozzá, azért az mégis csak egy beszélgetés, nem több, nem kevesebb. Én is megkérdezhetném öntől, hogy miért jutott eszébe éppen ezt a foglalkozást választania, de látja, én nem teszem.

– Keserű, és mégis olyan gyenge . . . nem tudom, hogyan képesek ilyen főzni, szinte művészet.

– Na és a családja, kisasszony?

– Egyedül élek, uram – mondta a lány, és összegyűrte a papíropoharat.

– Járom az országot, mint már említettem, tanulmányozom az embereket és a közösségeket, amiben élnek, azután hazautazom és írok róluk. Beszélgetek is az emberekkel, de inkább azért, hogy a közelükbe férközhessenek, mert a megfigyelés az sokkal fontosabb, mint a beszélgetés. Egyszóval megfigyelem az embereket . . . Tudja, Pesten lakom, és éppen tankönyvet írok, biztosan nem nézné ki belőlem, pedig ez az igazság. Általában megmosolyognak, de én akkor is komolyan veszem a munkámat, uram. Annyira, de annyira megváltozott az élet mostanában, talán nem is gondolná.

– Ön nagyon fiatal még, kisasszony, de én nem nézem le a fiatalokat, nem ám. Az én családom meglehetősen népes, és ahogyan ez a nagyobacska családoknál lenni szokott, tömérdek a gyerek és az unoka, s ha én, kedves kisasszony, lenézném a fiatalokat, akkor a családom nagyobbik felével is azt kellene tennem, márpedig az ember nem tesz ilyet, hacsak kimondott oka nincsen rá. Nekem pedig nincsen. Gyakran sétálok az unokáimmal Munkácson, ahol lakom, és akár hiszi, akár nem,

ha végigsétálunk egy utcán vagy a Latorca partján, akkor szinte minden megváltozik, magamtól észre sem venném a madárfészkeket a fán, vagy egy öreg arcot az ablakban, és a macskákat sem venném észre a farakás tetején vagy azt, hogy egy bizonyos diófa mennyire megöregedett már. És akkor a bagolyról a toronyban már ne is beszéljünk, ne ám! Nem azért mondom ezt el önnek, hogy megszánjon vagy éppen irigykedjen rám, csak a példa kedvéért, mert hiszen vannak dolgok, amiket csak egy fiatal láthat a világból, vagy éppenséggel egy gyerek. Sok minden történt az életemben, amiről ők nem tudnak, nem tudhatnak és nem is szabad elárulni nekik, hogy ki lakott abban a házban harminc éve, hogy miért tört be egy ablak, és azt sem szabad elmondani nekik, hogy hová is tűnt az az arc a fényképen . . . Nem, kisasszony, a maguk szemével kell nézniük a világot, a várost, az embereket. Jobban tenné, ha ön sem nézné le annyira őket, kisasszony, sem a könyveket.

– De hiszen ez a mesterségem, uram! – emelte fel a hangját a lány. – Hogyan nézném le bármelyiket is, amikor történetesen könyvet írok az emberekről?

– Nem akartam megbántani, kisasszony, kérem, ne haragudjék meg – mondta csendesén a férfi. – Hiszen semmit, de semmit nem értek az ön munkájához, hogyan is érthetnék?

– Nem történt semmi, igazán – mosolygott a lány. – Ha sértődős lennék, bizony nem sokra vinném az életben, az én mesterségemmel.

– Ezt én is elmondhatom magamról, kisasszony. – Azért sajnálhatja, hogy nincsen családja, de persze még olyan fiatal. Még bármi megtörténhet az életében.

– Nem tudom, uram, miért mondja ezt, a fiatalságot, meg a családot és azt, hogy bármi megtörténhet, nem hinném, hogy igaza lenne. Szüleim is vannak, itt laknak Budapesten, és élnek is még, és mindig meglátogatom őket, valahányszor csak hazaérek a munkámból, ha havonta, hát havonta, ha hetente akkor hetente, ahogyan a munkám kívánja. Azután meg fiatal sem vagyok, talán csak a bőröm fiatal még, de ez keveseket téveszt meg, azután majd az is megöregszik szépen. Tudja, ha akarnám, mégiscsak lehetne saját családom, mert az ember mindent elér, amit akar, bizony mindent elér a maga módján, én is elérhetném, csak igent kellene mondanom valakinek, de hát nem mondok igent, és tudja, miért nem?

– Nem tudom – felelte a férfi. – Ön nagyon csinos lány, kisasszony.

– Azért nem mondom igent, mert mindenkinek bizonyítania kell valamit az életével, nekem is bizonyítanom kell valamit, és ha néhanapján feleség lennék, néhanapján anya, máskor meg kutató, akkor bizony minden kicsúszna a kezeim közül, és mindent elveszítenék. Ön nem így gondolja, uram?

– Ó, egy cseppet sem, kisasszony. Egy cseppet sem. Ha már mindenáron bizonyítani akar valamit az életével, hát kérem bebizonyíthatná, hogy amit tanult az emberektől, úgy értem azoktól, akiket megfigyelt a munkája során, azt mind fel tudja használni arra, hogy egy csodálatos családja legyen, olyan, ahová mindig szívesen visszatér, ha már végzett a munkájával, akik büszkéek magára, és akikre ön is büszke lehet.

– Hiszen épp ez az, uram, annyi, de annyi családot láttam én már! – sóhajtott fel a lány.

– Igen, kisasszony, az emberek mint egy nyitott könyv, hevernek ön előtt, míg ki nem olvassa őket, hiszen ez a munkája, de már csak nem gondolja, hogy egy könyvtől, akár olvassa, akár írja, boldogabb lesz a világ? Gondolom, ön sem a bánatot és a bosszúságot hivatott szolgálni a megfigyeléseivel, hanem a boldogságot, ugyebár. Nem akarom megbántani, kisasszony, de az ön könyve, amin dolgozik, ugyancsak egy könyv lesz a polcon, bizonyára csodálatos könyv, hiszen az emberekről szól és a családokról, ha jól értettem a szavait, és bizonyára sokat forgatják a diákjai az egyetemen, de boldogabbak akkor sem lesznek tőle, s maga is egyre szomorúbb lesz, és egyre elkeseredettebb dolgokat ír az emberekről, ahogyan telnek az évek, mert nincsen családja. A szülei sem élnek ám örökké, kisasszony. No és ön? Előbb-utóbb nem a bőre lesz a legfiatalabb, de nem ám.

A lány felállt, megigazította a ruháját és az ablakhoz lépett. Néhány percig nézte az alkonyatba vesző tájat, a gyorsan elillanó fényfoltokat, a várakozó munkásokat a sorompók előtt, azután ismét visszaült. Odült az ablak mellé, szemközt a férfival.

– Ön túlságosan könnyen ítél, uram, könnyen és hamar, bizonyára a szakmája miatt, mert egy kereskedőnek végtére is rögtön tudnia kell, hogy melyik kabát kinek való, vagy hogy melyik könyv kinek való és nem érhet rá megfigyelni az embereket úgy, ahogyan élnek, nem tudhatja, hogy odahaza a falujukban mit is jelent az a kabát, vagy mit is jelent az a könyv, nem tudhatja, hogy többek lesznek-e tőle vagy éppen kinevetik-e őket miattuk, amiért megvették öntől.

– Nem, ez már valóban nem az én dolgom, kisasszony. Ez már az ön munkája, valóban, hisz én csak egy kereskedő vagyok.

– És nem akart több lenni annál, uram? Nem akar vállalkozni valamire? Soha életében nem vágyott többre, vagy fontosabbra? – kérdezte vártatlanul a lány.

Lassan, könyörtelenül lassan teltek az órák Marie számára a végestelen síkságon, s ahogyan távolodott a gróftól, úgy változtak az érzései, percről percre, mérföldről mérföldre haladva. Valaki odatelepedett a szemközti ülésre, és előzékeny társalgásba bocsátkozott vele, fiatal, úrnak nevelt városi fiúcska volt, ám nem nemesi vér. Marie nem emlékezett egyetlen szóra sem a hűvös társalgásból. „Rosszul érzi magát, kisasszony? Lejjebb húzzam az ablakot? Milyen kedves, egyszerű neve van, milyen bájos és szelíd!”

A férfi elgondolkodott egy ideig, s hosszasan nézte a szürkességbe vesző tájat a vastag üvegen át.

– Három fiam vár odaát, és négy unokám – mondta azután. – Van egy házam Munkácson, a város szélén, szinte a folyóparton. Ha felnézek a diófaímra, mögöttük ott kukucskál a vár, akárcsak egy festményen. A várat szinte körülöleli a folyó, és amikor alkonyodik, minden ezüstös fényben ragyog, a tornyok vörösek, és sötétlila árnyékokban állnak a falak, alul pedig a rakparton egy csapat gyerek. Éppen úgy, ahogyan fiatalkoromban. Én sosem panaszkodtam, kisasszony.

A lány elővette a tárcáját, és cigarettát keresett, olcsó, férfiaknak illő cigarettá volt. A férfi hosszasan nézte a lány szinte gyerekes kezét, egyszerű, felszínes örömet talált benne.

– Nem zavarja, ha rágyújtok, uram? Biztosan észrevette, hogy nem vagyok egy kormos fazék.

– Bátran, ha önnek jólesik, ám nem tudom megkínálni tűzzel – mondta előzékenyen a férfi. Azután a lány gondolatai ismét visszakanyarodtak oda, ahol a férfi utolsó mondata véget ért.

– Ne vegye rossz néven, uram, de én egészen másról beszéltem, tudja, én nem egy könyvet írok a polcra a szomszédos kettő közé, ezek tanulmányok uram, és fontos emberek kezébe jutnak, akiknek módjuk van tenni valamit a világ sorsáért, vagyishogy az ország sorsáért, és a tankönyvek is ugyanolyanok, nem afféle felolvasós és kikérdezni való tankönyvek, amilyenekre ön gondol.

– Az én életem sem olyan piacra járós, amilyennek képzelem, kisasszony.

– Olyan könyvek, uram, amiket képviselők és államtitkárok forgatnak, nem dicsekvésből mondom, hanem mert úgy látom, nemigen érti a munkámat. Ne gondolja, hogy én a saját életemet akarom jobbá tenni, téved, ha azt hiszi. Olyan önzőnek és kicsinyesnek néz?

– Pedig nincsen egyéb választása, bármilyen jól is végzi a munkáját. Sokat éltem én már, sokat láttam, kisasszony, éltem én Magyarországon, Szlovákiában, a Szovjetunióban, azután Ukrajnában, s mindezt egyetlen városban, ahol születtem. Többet láttam én a világból a kellesténél, de valahogy mindig csak túléltem. Mondja, miért akarja maga megváltoztatni az országot, kisasszony? Olyannyira boldogtalan? Vagy talán a régi rendet óhajtja? Csak nem ezért tanulmányozza az embereket? Kár, bizony nagy kár.

A lány egy időre eltemetkezett a cigarettafüst felhőfodrai mögé, csak a szemei csillantak meg időről időre a ködfüggönyön túlról.

– Igen, uram, éppen erről van szó. Pontosán eltalálta a munkám lényegét, ha szabad ezt mondanom, de már miért is volna kár? Tudja, az emberek csak dolgoznak, dolgoznak és várják, hogy jobb legyen az életük, megint dolgoznak egy évet-kettőt, s megint körülnéznek a házuk táján és megint csak ugyanazt látják. Ugyanazt a kerítést, amit nem tudnak átfesteni, a lompos kutyát az udvaron, mert nincsen pénzük fajtiszta kutyára, sem színházjegyre, sem a legjobb mosószerre, hiába is reklámozzák nekik a tévében, de még a drágább tápszereket sem tudják megvenni a gyerekeiknek, akiket pedig nagy becsben tartanak, de hiába. Látja, uram, ez így megy amíg csak világ a világ, az emberek dolgoznak megint, és semmit nem tesznek azért, hogy jobban éljenek egy kicsivel, vagy ha úgy tetszik, a boldogságukért.

– No és mit kellene tenniük, kisasszony?

A lány elcsodálkozott azon, amit a férfi kérdezett, és csak kívárgatva törte meg a csendet.

– Mit kellene tenniük, uram? Hogy ne lássák ugyanazt a kerítést, és ugyanazt a kutyát, és ugyanazt a nyomorúságot?! Ne nevetessen, kérem, hisz maga okos ember. Talán maga nem azt teszi, amit tennie kell? Felül az első vonatra és elutazik, nem mintha megvetné a hazáját, vagy a szülőföldjét, de még a népét sem, hisz végtére is a saját hazájában utazik bárhogyan is nevezzék, és a saját népe között, de mégiscsak elmegy otthonról, hogy ne lássa a diófáját, a várat, amiről lerombolták az emlékművet, hogy ne lássa a cirill betűket a magyar utcákon, amitől

ökölbe szorul a keze, hogy ne lássa a családját a nyomorúságban, és ismét örülhessen nekik, ha visszatér.

– Én csak a pénzért utazom, kisasszony, nem tudom, miről beszél. Pesten több pénzt kapok a bőrkabátjaimért, és ha eladok tíz darabot, akkor visszatérek. Otthon addigra kész az új tucat kabát. A vasúti jegyért is kabáttal fizetek, néha mással, élelmet sem kell vásárolnom, mert otthonról hozok betevőt... de hiszen ön bizonyára ismeri a magamfaját. Egy kabát oda, tízet eladni, egy kabátból a visszaút. Az én családom szerencsés, hisz olyan népes, és megtermel mindent, ami kell.

– Én ismerem önt, uram, jobban mint ön saját magát – válaszolta a lány. – Ön nem ismeri az életét, uram, hisz nem néz szembe velem, de nincsen evvel egyedül. Senki nem néz szembe az életével.

– Lehet, hogy igaza van, kisasszony, bár én csak dolgozom, hogy eltartsam a családomat, és mindig boldogság tölt el, ha visszatérek. Már a hazaút során is minden megváltozik körülöttem, és csak várom, csak várom, hogy ismét láthassam az unokáimat. Nem tudom, mi a csodát kellene tennem, hiszen boldog vagyok. Megöregedtem én már a boldogtalansághoz, kisasszony.

– Megint a könyv, amit olvas, igazam van, uram? Azt hiszi, hogy a boldogtalanság csak a szerelmesek büntetése egy kékfedelű regényben? Láttam én a boldogtalanságot, uram, és magán is látom. És tudja, miért?

– Bizonyosan igaza van, kisasszony, hiszen ez a szakmája, megfigyeli az embereket, és ítéletet alkot róluk, hogy leírassa, de ha nem bánthat meg velem, én mégiscsak úgy érzem, hogy a boldogtalanság valóban egy kékfedelű könyv lapjaiban van és nem az életben, másként az élet lenne olyan szép és szomorú, nem ez a könyv. A szereplők jönnek le a lapokról és szippantanak be a valóságot, hogy azután feltöltődve szépen visszamenjenek a sorok közé. Amiről maga beszél, kisasszony, az a szegénység és a nyomorúság, háború vagy ki tudja mi még, ami megnevezhető vagy éppenséggel megnevezhetetlen, ez a költők dolga, nem a miénk. Maga viszont, kisasszony, még jócskán lehet boldogtalan, hisz most kezdődik az élete és most derül ki, hogy mi az, amit elszalaszt, és mi az, amit megragad belőle. Márpedig attól tartok, sok mindent elszalaszt, ha nem mond igent annak az úrnak, akibe szerelmes. Én boldog vagyok otthon, kisasszony, sőt mint említettem, már útközben is az vagyok, viszem a nagyobbik unokámnak a regényt, amit ön annyira elítél, olvasgatom, és ismét fiatalnak érzem magam.

„Nincs kedve társalogni velem, hölgyem?” – kérdezte a fiatalúr. – „Hadd mutakozzam be önnek, talán úgy könnyebb lesz, és bizony illendő is. Az én nevem Arthur. Arthur Redford, szolgálatára. Valami bántja, kisasszony?”

„Na és mivel foglalkozik, Redford úr?”

„Szóltson csak Arthurnak, kisasszony, mindenki annak szólít. Ha kegyed is Londonig utazik, úgysis sok időt töltünk majd együtt.”

„Mit is mondott, Arthur, mi a foglalkozása?” – kérdezte Marie, és mintha egyetlen pillanatra, legalább egy rövidke percre elfeledkezett volna korábbi bánatáról.

– Na és azelőtt? Mielőtt utazhatott volna? – törte meg a csendet a lány, amikor a férfi egy időre felemelte a tekintetét.

– Azelőtt? – kérdezte csodálkozva a férfi, és váratlanul Marie kisasszonyra gondolt.

– Igen, azelőtt – ismételte meg a lány.

– Én mindig utaztam, kisasszony, ha nem is mindig Magyarországra, de tudja, az én városomban nem sok keletje volt az olyan portékáknak, nem lehetett abból megélni tíz évvel ezelőtt sem és negyven esztendeje sem.

– Na és miért nem választott más foglalkozást magának? Olyat, ami biztosabb jövedelmet ígér? Vagy vállalkozhatna is akár, hiszen valódi, szabad országban él.

– Ugyan, kisasszony, az ön hivatása talán olyan jövedelmező? Hisz akkor nem vonattal járna! Nem másodosztályon! Mégis, mit tehettem volna? Az apám szücs volt, a feleségem varrónő, mi mást árulhatnék, mint bőrkabátokat? Szépen megélünk a kabátokból, noha sokkal, sokkal szerényebb módon, mint önök idehaza, de én nem panaszkodom.

A lány megvonta a vállát, és közömbösen elnyomta a cigarettát a hamutartó szélén.

– Nem kell, hogy panaszkodjék, uram, az emberek ritkán panaszkodnak, sokat, nagyon sokat kell ahhoz beszélgetni velük, hogy kibújjék a szög a zsákból. Elég, ha csak önre nézek, hiszen még azt a kabátot is eladta, amelyikben érkezett, és hiába van hideg, csak egy pulóvert visel, semmi egyebet. A könyv, amit vásárolt, az is a legolcsóbbak közül való, pedig az unokájának vette, bizonyára azért, hogy avval is ápolja a nyelvet, amíg olvas. Mondja meg bátran, ha tévednék, uram!

– Nem, ön kiváló megfigyelő, kisasszony, látni, hogy remekül érti a munkáját. Kár, hogy nem lesz tőle boldogabb.

– Én, uram?!

– Miért? – kérdezte a férfi. – Nincs annál boldogtalanabb, aki a mások boldogságán fáradozik, sajnálom, hogy ön nem látja ezt, kisasszony. A maga humanizmusa egy segélykiáltás, bár én nem tudom, mitől olyan kétségbeesett, hiszen fiatal még. Bizony, aki egy egész ország javán fáradozik, annak elkelne egy egész országnyi segítség. Tudja, csak az óhajtja a másik ember javát, aki úgy érzi, hogy számára már minden elveszett, aki már nincs mit tegyen a maga háza táján, a maga családjában, a maga városában. Akinek nincsen gyufája, az felégeti az erdőt, aki éhezik, az cukrászinasnak áll, aki szenved, az orvosnak adja magát. Épp ez az, ami a világot mozgatja, kisasszony. A humanizmus mindig a legmélyebb önsajnálattól ered, de ne sértődjék meg, nem azért mondom, mert lenézem az ön foglalkozását és hivatástudatát, ne gondolja. Egyszer ön is megérti majd, de hiszen még olyan fiatal!

– Úgy látom, remekül érti a szakmámat, uram – nevetett a lány.

– Én csak magát nem értem, kislány, a munkája engem csöppet sem érdekel, ahogyan magát sem érdekli az enyém. Miért is érdekelné? Csupán csak azt látom, amit csinál, én elhiszem, hogy jót akar, kisasszony, de higgyen nekem, eleget láttam én már. Majd mesélek önnek egy történetet, ha itt lesz az ideje . . . Ej, miért nem akar boldog lenni végre? Hisz maga asszony, és az asszonyoknak az a dolguk, semmi egyéb, semmi más a világon, maga meg csak utazik, utazik és mások életét lesi, a szokásaikat meg a boldogtalanságukat, de miért?

– Ön is utazik, uram, pontosan úgy mint én, dolgozik, és egy cseppet sem él jobban, mint az előző napon, az élete semmit nem változik, sem jobb, sem rosszabb nem lesz attól, hogy egyszer elutazott.

– Ha nem dolgoznék, tönkremennénk, kisasszony – felelte a férfi. – Ugyancsak tönkremennénk, ha a fiam nem dolgozna, mert akkor fele annyi kabátot készíthetnénk, ha pedig a nejem sem dolgozna, akkor nem lenne mit eladnom, s nem lenne mit ennünk. Ilyen egyszerű a mi életünk, kislány.

– Nem hinném, hogy ilyen egyszerű – mondta a fiatalasszony lemondóan.

A gyorsvonat közben megállt az első állomáson, a pályaudvar kékes-fehér reflektorfénye beszűrődött a fülkébe, és mindketten mintha meg-

öregedtek volna ebben a fényben. A férfi a folyosón motoszklálókat figyelte, s abban reménykedett, senki nem zavarja majd meg kettejük nyugalmát, hiszen akkor ismét oda lenne egy beszélgetés.

– Hát persze, hogy nem ilyen egyszerű, hiszen a munka nem minden, nem bizony, hiába is tanították olyan elkeseredetten, pont a mi családjunk hitte volna el? A nagyobbik fiam beteg, leszálalékolták, és napról napra romlik a lába, a szemünk előtt. Minden gyógyszert megvettünk neki, bármilyen drága volt is, de hiába. Azt mondják, nem sok maradt hátra neki . . . A középső fiam nemrég veszítette el a nejét, egymaga neveli a két unokámat . . . neki sem hinném, hogy a munka említésre méltó öröm volna az életében. A házat, amiben élünk, kis híján elvezsítettem, mert tudja, évekkal ezelőtt költöztünk be, és a korábbi lakó most visszaköveteli, merthogy azt a házat nekünk kiutalták, s az a törvény már nincsen életben. A legszomorúbb, hogy ő is csak egy szerencsétlen, kismimizett öregasszony, még gyűlölni sem tudjuk, legfeljebb szánakozni rajta, és még büntudatot is érzünk a magunk igaza miatt. Folytassam-e, kisasszony?

– Hiszen ismerem én a maguk gondjait, uram – mosolygott a lány.

– Ismeri? Na és mit kellett volna tennem ön szerint?

– Hazatelepülhetett volna, és vállalkozásba foghatott volna, uram. Igen, hiába néz így, ezt kellett volna tennie, még nem öreg hozzá. Ha képes eladni a kabátját a családjáért, akkor erre is képes, meglátja. Én megmondtam önnek, hogy mit tartok az életről és az akaratról, és azt is elmondhatom, hogy mit tartok a szerencséről meg a munkáról, de hiszen emlékszik rá! Mindent megtehet, ha akarja, mindent elérhet a maga módján, csak óhajtania kell. Van, akinek az akarata olyan erős és átható, és van olyan, akinek az akarata hosszú, nagyon hosszú és töretlen, és azért ér el mindent, vagy a hosszúsága vagy az intenzitása miatt, egyre megy, de mindkét fajta eléri. Csak tudja, ki nem ér el semmit az életben? Aki csak dolgozik, dolgozik, és semmit nem tesz önmagáért vagy a családjáért, nem gondolkodik el azon, ami körülötte történik, ami az országban és Európában történik, nem utazik el oda, ahol jobban érvényesülhet, nem utazik a saját hazájába, vagy nem utazik el külföldre, hanem ott marad, ahol a jóisten a földre ejtette, ahol megszületett, ott marad egy egész életen át, és csak vár. Vár, dolgozik és ugyanolyan boldogtalan marad. Tudja, uram, az én nézetem szerint minden embernek megvan a helye a világon, egy apró kis folt, egy pici lyuk, egy hiány,

amit be kell hogy töltsön, legyen az egy állás, egy kapcsolat, egy szoba vagy egy tisztség, bármi, amit csak akar. Csakhogy ezt a helyet meg kell keresni ám, és erre az emberek nem képesek, nem hajlandók rá, mert azt hiszik, hogy ezeket a helyeket kiérdemelni és nem megkeresni kell, és inkább tanulnak, dolgoznak, mert így feljebb és feljebb akarnak emelkedni, holott az ő helyük nem fent vagy lent van, hanem egyszerűen egy másik városban, egy másik országban vagy cégnél, egy másik lakásban, utcában vagy tudom is én hol. Ön biztosan megérti ezt, hiszen utazik, és az utazás önmagában is segít, hiszen nem kell minden áldott nap ugyanazt a kerítést és ugyanazt a lompos kutyát néznie, amitől megszakad a szíve, de hiszen ezt is említettem már.

– No és az én helyem, kisasszony? Az merre volna? – kérdezte meglepetten a férfi.

– Már honnét is tudnám, megbocsásson? Azt éreznie kell, egyszerűen tudnia kell, hogy ha megérkezik valahová, akkor valóban megérkezett-e, vagy csak úgy ott van, boldog-e, vagy csak nem törődik a boldogságával, mert azt hiszi, hogy a munka és a küzdelem fontosabb annál. Az emberek, sajnos, eléggé ostobák, uram, csak akkor utaznak el, ha már az éhhalál fenyegeti őket, ott maradnak a buta sivatagjaikban, képletesen szólva és szó szerint véve is, ott maradnak a háború közepén és csak várnak, várnak... Tudja ön, hogy hány angol munkás lakik az országban? Húszezer. Biztosan a nyomor elől menekültek, nem gondolja?! És tudja, hogy hány kínai?

– Hová akar kilyukadni, kisasszony? – kérdezte a férfi türelmesen.

– Hogyan segíthetnék én az embereknek, uram, ha már magukon sem akarnak segíteni?

– Hiszen nem az ön dolga, kisasszony. Ön csak megfigyeli az embereket, és leírja őket úgy, ahogyan éppen vannak. Ahogyan éppen felleli őket. Ha szegényen, hát akkor szegényen. Hát nem vándorolnak elegendően is az országban? Nem értem, hol itt a baj, és nem értem, mit akar még.

– Ön nem látja azt, amit én látok, uram, mert ön csak a két végállomáson száll le, Pesten és Munkácson, de én már mindenütt jártam, szinte mindenütt, és látom azokat a hiányokat, amiket be kellene tölteni, azután ismét elutazom és lám, megtalálom azt, aki éppen oda való volna, aki betölthetné azt az állást vagy boldoggá tehetné azt az asszonyt, vezethetné azt a szövetkezetet, prédikálhatna abban a templomban, és

akkor minden rendbe jönne. Azután amikor mindezt elmesélem, amikor kérem, könyörgök neki, hogy jöjjön velem, hogy nézze meg azt az állást az ég szerelmére, vagy azt a falut, amit éppen neki teremtett az isten, akkor csak nevetnek rajtam és elzavarnak, inkább laknak a nyomorúságos viskókban a faluvégen, de nem költöznének el húsz kilométert, ötven kilométert, egy villamosmegállonyit, hát mit mondjak én ezek után?

– Én pedig úgy látom, minden rendjén van, kisasszony – mondta a férfi.

A lány ismét rágyújtott, és a férfi megfigyelte, hogy a lánynak ezúttal reszket a keze, finom, hullámzó ívben, mint a hajnali folyó, s a szeme is idegenül fénylik hozzá.

– Rendjén, uram?! Hiszen elveszíti mindenét, igen, a családja nemsoká mindent elveszít, ahogyan a szülővárosa sem az a város többé, csúfot úznak a nyelvéből, az egész életéből csúfot úznak, és ön ezt tétlenül nézi, csak a családjával törődik, semmi többel, pedig fegyvert sem kellene fognia, csak vállalkoznia kéne, a városának már mindegy, az emlékműveinek is és az utcáinak is mindegy már, csupán ön maradt meg, ön, aki magyar még. Már csak az ünnepei maradtak meg és a szokásai és az emlékei, de elveszíti őket, ön és a nagyrebecsült családja, ha nem tesz semmit, ha csak varrja a buta kabátokat és bezárkózik a házába, ami még csak nem is az önöké.

– Tudja, kisasszony, a nyelvek jönnek-mennek a világban, elúsznak és felbukkannak megint, a népek vándorolnak mint réges-rég is tették, s már akkor is minden rendjén volt így. Én Európában élek, kisasszony, a városok és a határok tréfára vesznek minket, csak a boldogság örök, és csak maga válthatja azzá, amiképp csúffá is teheti, ha nem látja, mi az, ami fontos, és mi az, ami komolytalan. Hol van az a nyelv, az emlék, és a hagyomány, amiről beszél, kisasszony? Hiszen ma már nem az öregektől tanulják a népdalokat, hanem a rádióból, a szokásokat is a tévében látják, és mire eljár ön felett az idő, már megmosolyogják azt a szót, hogy „nép”. Ne hagyja, hogy nyomtalanul múljon el ez az idő ön felett.

– Nem uram, ez egyáltalán nincsen rendjén. Semmi sincsen rendjén. A világ olyan, mint az a kirakós játék, ahol tologatni kell a dominókat, míg minden a helyére nem kerül. Ugyanaz a tábla, ugyanazok a lapocskák, mégis minden rendbe jön, ha ügyesen mozgatjuk őket. Azt gondolja,

hogy azért írom a tanulmányokat az államtitkároknak és a képviselőknek, mert egyre feljebb és feljebb akarok jutni? Hová tornásszam magam, az ég áldja meg? Nem akarok én eljutni sehová, a magam élete nemigen érdekel már, csak az ország érdekel, lehet, hogy igaza van, és én vagyok a legszerencsétlenebb, de hát nem mindegy az? Jobb talán, amiért maga boldog, bár kötve hiszem, ám legyen, egyszóval, ha boldog, és soha, senkinek az életét nem akarja megjavítani, csak a családjáét? De már ne is csodálkozzon, ebben is sikertelen, hiszen csak maga utazik el egyes-egyedül, a családjá ugyanott marad, ugyanott nézi a várat a diófák mögött, kisebbségben a saját országában, félig-meddig nyomorban, ahol kigúnyolják és elkergetik, ha a saját nyelvén beszél a piacon, ahol a múzeumban egyetlen magyar betűt sem lát a magyar festmények alatt, ahol a kisunokája már meg sem tanul magyarul, ha ön nem foglalkozik vele . . . és ön mégsem menekül el? Hányszor akarták deportálni, hányszor nevezték hazátlannak az elmúlt negyven évben? Nem látja, hogy mennyire megváltozott a világ mostanában, hogy szépen elszivárognak az országhatárok alólunk és egyedül maradunk, szegényen, és aki szegény, az nem hirdetheti a kultúráját, az legfeljebb eladhatja a festményeit és a szobrait, a Balatonját és a szállodáit, de nem büszkélkedhet vele? Pedig csak vállalkoznia kellene valamire, megkeresni azt a csöppnyi helyet az országban, ami éppen magára vár, vagy ha nem az országban, akkor külföldön, bánom is én, ahol boldogabb lehet ön is és a családjá is, ahol hirdetheti, hogy magyar, és büszke lehet, igen, ahol felemelt fejjel járhat.

– Ó, kisasszony, maga még szinte gyerek – mondta kedvesen a férfi.
– Mégiscsak meg kellene házasodnia. Csak a szerelmesek akarják megváltoztatni a világot, hiszen őket is mélyen felkavarták, és csak a szerelmesek akarnak kitűnni a többi közül és bizonyítani, mert félnek, féltik azt, ami amúgy is az övék.

„Rendőrtiszt vagyok, kisasszony, igaz, hogy csak hadnagy . . . tudja, nemrég végeztem el az Akadémiát. Miért sápadt el? Talán ön is egy rettegett bűnöző?” – nevetett Arthur hadnagy.

Marie fejében kavargogni kezdtek a gondolatok, egymást váltották akár a mezők odakinn, az ablak előtt. A tegnapi bál és a botrány . . . nem kellett volna megsértenie a herceget – gondolta –, most bizonyosan őtána jött ez a fiatalember.

„Maga igazán elragadó, kisasszony” – mondta önkéntelenül a fiatalember.

– Igazán nem tudok mit felelni önnek ezek után – mondta lemondóan a lány. – Nem nekem kellene hinnie, hanem a munkámnak . . . de nem fontos, valóban nem fontos már.

– Szóval mégiscsak megsértődik néha – nevetett a férfi. – Helyes, helyes. Nézze, kisasszony, én tisztelem és becsülöm a szorgalmát, és a szakmáját is becsülöm, de tudnia kell, hogy nem az tesz jót, aki jót akar tenni, az általában balul sül el, mint az ön esetében is. Kár, hogy az ön esete olyan szép példa erre. Tudja, ki az, aki használ a maga lyukakkal teli országának? Próbáljon meg boldog lenni, otthon, odahaza a városában, és akkor minden másképp fest majd, akkor nem lesz büntudata, és emelt fővel járhat majd, higgyen nekem. Elmeséljek magának egy történetet? Tudja, amikor gyerekforma voltam még, Munkácson lakott egy rutén család. Jókora családra gondoljon, vagy negyven főre, a város peremén laktak, kereskedtek a zsidókkal, együtt mulatoztak, zenéltek, sőt aprócska földjük is volt, főképp azonban a kirándulók vezetésével foglalatostkodtak, lefotografáltatták magukat és népdalokat énekeltek hozzá. Még magyar város volt, amikor arra vetődött egy antropológus, és hetekig tanulmányozta őket, a szokásaikat, a fejformájukat, de hiszen ön jobban tudja nálam. Csinos kis kötet jelent meg róluk és arról, hogy milyen kapcsolatban állnak a zsidókkal, milyen ravaszul használják ki a kíváncsi turistákat, sőt még azt is megemlítette az illető tanulmány, hogy némely ifjú gyermek bizony feltehetőleg zsidó férfi porontya, nem kétséges. Azután . . .

– Azután?!

– Azután a kötetet elhelyezték a könyvtárakba, szépen elolvasták és egy évre rá a ruténeket megadóztatták idegenforgalmi tevékenység címén, bekerítették az erdőt, ahová fáért jártak, és ezentúl a fáért fizetniük kellett. A magyar halászok pedig többször elkergették őket a folyópartról.

– Az ilyesmi előfordul, uram – mondta hűvösen a lány.

– Még nincsen vége, kisasszony, még nincsen vége. Negyvenháromban összegyűjtötték a zsidókat, már akiket megtaláltak, és szépen összegyűjtötték a rutén családot is, ám őket egytől egyig, mit gondol, miért? Pedig akkor már jó ideje nem éltek együtt a zsidókkal, vagy tíz esztendeje, mert összevesztek egy uzsoraügyleten, az apám még pontosan emléke-

zett rá. Én is pontosan emlékszem arra, amikor teherautóra rakták őket, s elindultak az állomás felé. A tanulmány csodálatosan leírt mindent, még az erdei búvóhelyeket is, hát nem nagyszerű, tudományos munka?

– Miért mesélte ezt el nekem, már ne is haragudják? – csattant fel a lány.

– Miért áltatja magát, kisasszony? Én méltányolom az erőfeszítését, de ön álomvilágban él, nemhogy nem javít az emberek sorsán, de éppen kiszolgáltatja őket, kiszolgáltatja az államtitkároknak és a képviselőknek, kiszolgáltatja a hatalomnak, hiszen maga mondta, épp maga vallotta be az imént! Mit gondol, mi lesz a tanulmányai sorsa, amiket az ártatlan megfigyeléseiből ír az ország javáért? Elolvassák, de el ám, szépen megveregetik a hátát, és megkeresik az eldugott közösségeit, ahová még nem ért el a reklám és a televízió, ahol csak házi sört isznak és nem Dréher, megkeresik a legtisztesebb polgárokat, akikre hallgat a nép, és alkut kötnek velük, vagy éppen letartóztatnak valakit, mert olyat művel, ami tán megigézi a szociológust, de kissé törvénytelen, hiába nem ír neveket, hiába igyekszik elkerülni a bajt, már késő. Na és a munkanélküliei, akiknek olyan szeretettel kutatja az állásokat? Vajon meddig kapják a segílyt, ha kimutatja, hogy ön szerint márpedig volna mit tevékenykedniük? Mit gondol, miért nem a városba küldik megfigyelni, miért vidékre? Miért nem az államtitkárokról és a bírókról készít tanulmányokat, és miért nem osztja szét az egyszerű emberek között? Ó, persze, hiszen azok primitívek kissé, és ami primitív, az mindig érdekes, érdekes és feltehetőleg boldogtalan. Nem érdekli őket sem a bírászkodás, sem a gazdaság, sem a társadalombiztosítás, hiszen olyan buták, hogy el sem utaznak a szülőfalujukból. Inkább munkanélküliként tengődnek, de eszükbe sem jut utazni egyet, tán mert folyton csak róluk írnak, róluk, és nem nekik.

– Nem szégyelli magát, uram? Én nem űztem gúnyt a mesterségéből.

– Téved, kisasszony, az ön mesterségének semmi baja, és én valóban tiszteltem önt, mert ha nem tisztelném az igazságszeretetét, akkor nem fecsérelném az időmet arra, hogy kereskedő létemre vitába szálljak olyasmivel, amiről csak hallomásból tudok. Végtére is a késes sem tehet a kocsmai gyilkosságról, a lőszergyártó és a patikus sem tehet semmiről, ha valaminek meg kell történnie, úgyis megtörténik. De én félek attól, igen, attól tartok, hogy ön csak arról beszélget az emberekkel, hogy milyen népszokásokat ápolnak, milyen hagyományokat őriznek és kik-

nek a szavára hallgatnak, ami nagyon veszélyes, kisasszony, egy borotva a torkukon, mert a vállalkozói, akiket olyan nagyra tart, meg a politikusai rájuk szabadítják a turistákat és a termékforgalmazó hálózataikat, bekerítik a halastavaikat, filmet forgatnak a düledező sírjaikról és akkor igazán, de igazán közel kerülnek ahhoz, hogy olyan boldogtalanok és szerencsétlenek legyenek, mint amilyenek ön tartja őket.

– Én szabad országban élek, uram, és ön is könnyen megtehetné ezt – mondta kedvesen a lány, aki mintha megnyugodott volna kissé.

– Már megint az utazás . . . – sóhajtott fel a férfi.

– Nincsen más választása uram, vállalkoznia kell rá, amíg nem késő.

Őn se képzelje magáról azt, hogy olyan etikus és humánus, amit művel, bármilyen alaposan is elvégzik a munkát odahaza, ön mégiscsak kiszolgáltatja a vásárlóit, kiszolgáltatja a szegénységük miatt, amiért önhöz járnak és nem egy áruházba, ahová visszamehetnének másnap vagy egy év múlva akár, ahol számlát adnak és ahol kicserélik a holmit, ha hibás. Az egész népét is kiszolgáltatja a családjának, ha úgy tetszik, persze jelképesen, kiszolgáltatja, hiszen abból él, hogy mifelénk még gazdagabbak az emberek, vagyishogy még nem annyira nyomorultak, hiába magyarok ők is, mint odaát, még nem annyira szerencsétlenek. Nem gondolja, hogy mindez megváltozna, ha valamilyen vállalkozásba fogna, és nem lenne folyton törleszteni valója a nemzetével szemben? Talán még biztonságot is adna magának, igen, biztonságot. Az ön kereskedelme, uram, anarchia, bármikor leülelhetik a vámon, beszervezhetik és megadóztathatják, megszüntethetik a bolhapiacot, ahová jár, bármi megtörténhet, egyik napról a másikra. Mihez kezd akkor a családjával?

– No és kegyed mit csinál akkor, ha az a férfi nem jön többé? Ha megunja, hogy valahányszor kikoszarazza? Bármennyire is szereti önt, s ön bármennyire is csinos és fiatal, egyszer óhatatlanul bekövetkezik. Hamarabb, mint hogy az utolsó kabátomat eladtam volna életemben.

– Mondtam már önnek, uram, az én életem egyáltalában nem érdekes. Egy a sok közül, de akkor sem fontos, nekem megadatott az az alkalom, hogy törődhessek az emberek életével, méghozzá nem az egyes emberekével, mint egy orvos vagy egy teszem azt egy bíró, hanem mondhatni az összes emberével, ami nem csekély feladat, és én ezt komolyan veszem, ha kinevetnek érte, akkor is bebizonyítom, hogy képes vagyok rá.

– Talán többet segítene az embereken, ha vidám lenne és boldog, és gyerekei lennének, amennyit csak akar, vagy eggyel-kettővel több, és akkor eljöhetne hozzánk a folyóhoz, mert mindig örömmel fogadunk vendégeket, tudja alig-alig járnak már hozzánk. Persze csak akkor jöhet, ha vidám lesz, és hallgat végre rám.

– Ön nagyon kedves, uram, kár hogy mégsem értjük meg egymást. Az a baj önnel, hogy túlságosan is nagy a családjá, talán vannak vagy húszan, nem mintha ön tehetne róla egyedül, és mivel olyannyian vannak, túlságosan sok teherrel nyomasztja önt, s azt hiszi, mindenki így van evvel, és mindenki magában boldogul, a legszűkebb körében. Higgye el nekem, hogy ez nincs így, hiszen épp ez a munkám, ha nem is tart többre, de egy családot már csak össze tudok írni, ezt önnek is be kell látnia. Pedig épp magának és a maguk családjának nem volna szabad így befelé fordulnia, hiszen egy idegen országban él, ami végtére is nem a választott hazája, csak épp beleszóppent, tetszik vagy nem tetszik, de ott él, és éppen ezért felelősséggel is tartozik, egyszerűen nincsen más választása. Ha már a hazájából él, a legkevesebb hogy ápolja a kultúrát ahogyan csak tudja . . . mondja csak, tanított Szabó Lőrincet az unokáinak? Hát persze, hogy nem tanított. Pedig nem tehet mást, ha olyan éles szemmel meglátta az én gyötrődéseimet, hát a magát is látnia kéne. Boldogulnia kell, de nehogy azt gondolja, hogy csak a családjá kedvéért, bármilyen nagy áldás is önnek az ön nemzetsége, azért az országára is gondoljon és a népére, merthogy végtére is magyar, és az unokái is magyarok, és azoknak is kell maradniuk. Nem várhatja, hogy az országghatár szépen átbújik a vára fölött és a diófája fölött és megint csak itthon lesz, mint gyerekkorában, minden fáradtság és szenvedés nélkül. Sőt még azon az áron sem várhatja. Erre mondtam az imént, hogy meg kell találnia azt a foltocskát, amire rátelepedhet, kötelessége, egyszerűen kötelessége, hogy megvásárolja az unokájának Petőfit és Kormost és sorolhatnám, bizony uram, ennyivel tartozik a hazájának, ez a legkevesebb. Ha már a várost többre tartja a hazájánál, ezt mindenképpen meg kell tennie. Csakhogy uram, ha szegény marad, akkor nem hirdetheti a kultúráját, nem adhatja tovább azt, hogy magyar, egyszerűen nem lesz módja rá, nem veszik komolyan, eladhatja a hímmzett terítőit a padlásról, de tovább nem adhatja őket. Nem lesz pénze színházba vinni a családját, és nem tudja elmagyarázni az unokájának, hogy mi is az a népművészet, mert már régen eladott minden csipkét és minden faragást

a piacon, hogy éhen ne haljanak. Hát ezért nem teheti meg, hogy rossz sorban él, ért már engem, uram? Nem vagyok én haragban a romantikus regényescskékkal, amiket olvas, és nem azért vetem meg őket, mert csak a szerelemről szólnak, ami nekem nem adatott meg . . . ha nem adatott, hát annyi baj legyen. Mennyibe is került a *Marie szerelmei*?

A férfi hallgatott egy percig, és a lány sem törte meg a csendet, hagyta, hadd nézzen ismét a könyv lapjaiba. Mindez azonban nem tartott soká.

– Miért gondolja, kisasszony, hogy olyan fontos ez az ország? Hogy bármelyik ország olyan fontos? Próbálja ki, próbálja ki a kedvemért, hogy egy csúf, esős napon végigmegy majd a körúton odahaza, úgy, hogy a szemében csupa vidámság lesz és derű, boldogság és minden egyéb, amit csak akar, és figyelje csak meg akkor a szemközt jövőket, akik szinte hálával mosolyognak majd vissza önre, hálásak lesznek amiért megörvendeztette őket a szép arcocskájával és a kedves mosolyával, akár egy bájos cica. Tapasztalatból mondom önnek, pedig én csak egy csúf vénember vagyok, ferde és rosszul öltözött. Miért hozakodik elő folyton olyan szigorú és szögletes dolgokkal, mint egy ország, meg egy nemzet? Magácskának inkább Cartland-t kellene olvasnia József Attila helyett, az helyretenné a szívét, és meg tudná különböztetni a fontos dolgokat és a kevésbé fontosakat, a politikát és a szerelmet, a munkát és a szabad időt, soroljam még? A maga városában ötszáz esztendeje csak németül beszéltek, egyetlen magyar szót sem hallott volna, no és akkor talán boldogtalanabbak voltak a szánandó polgárai? Hát az én unokám? Maga, kedves kisasszony olyan, akár a díszlettervező a színházban, mindent magára vesz, a sikert és a kudarcot is, pedig hát az csak egy díszlet, háttér, a játék jóval előtte folyik. Mire megismerné az egyik díszletet, már vége is a jelenetnek, s ön ismét lemaradt mindenről, a szereplőkről, a komédiáról, a tapsról, mindenről, s még akkor hol van attól, hogy szebbé tegye? Miért nem köt különbékét a történelemmel, ha már annyira zokon veszi? Bár segíthetnék önnek, kisasszony, bár tehetném! Miért veszi olyan komolyan a munkáját? Amiről beszél, az mind igaz, igaz és szép gondolat, de csak díszlet, színpal, és az emberek élete nem arról szól. Jöjjön el hozzám, jöjjön csak el egyszer és meglátja, milyen élet zajlik a mi családjunkban, ha akarja, Európában érezheti magát, ha akarja, akkor a hazájában . . . meglátja, hogy megfér egymás mellett a pörkölt és a céklaleves, sőt a levesgombócokat is kitanulta az asszony meg az előételeket a szlovákoktól, maceszt is tud főzni és a

macesz még csak nem is tréfli, persze csak ha futja rá a pénz, és ha vendégek állnak a házhoz. Elhívhatná az udvarlóját is, és talán rendbe jönne minden. Az asszony veszélyes kerítőnő!

– Nem értem, miért vet meg ennyire, uram – sóhajtott szomorúan a lány. – Hiszen nem adtam okot rá. No de nemsoká megérkezem, uram.

– Csak beszélgettünk, kisasszony, semmi több – felelte a férfi. – Miért vetném meg, hisz olyan fiatal!

– Így van, csak beszélgettünk. A beszélgetés nem sokat árul el rólunk, csak azt, amit gondolunk vagy gondolni vélünk.

– Igaza van, kisasszony, valóban csak azt, amit gondol. Tudja annak idején . . . vagyishogy még tíz esztendeje is, ha valakivel nem értett egyet az újság, vagy a rádió, mindjárt azt firtatta, vajon miért is gondolta ezt vagy amazt az illető, talán mert beteg, vagy mert az ellenség ügynöke vagy egyszerűen azért, mert megtévedt szegény, s mint ilyen, vele kell foglalkozni, nem a veszélyes tanaival. Azokból majd kigyógyul, arra mérget vehet mindenki. Sosem avval törődtek, amit mondott, csakis avval, hogy vajon miért jutott idáig . . . Tudja, nem is olyan ostobaság, kisasszony. Mondja, miért jutott maga idáig?

– És ön, uram, hová jutott, ha nem sértem meg?

– Én boldog vagyok, kisasszony, mint azt már említettem volt, és szívesen segítenék önnek, ha elárulna valamikét az életéből, úgy értem, hogy nemcsak a munkájáról és a gondolatairól, hanem arról, ahogyan él, és amit érez . . . akkor talán előbbre jutottunk volna. Találgathatnék, ha akarná, de én csak egy tanulatlan kereskedő vagyok, hiszen tudja, honnét jöhetnék én rá, hogy vajon mi bántja annyira, amiért olyan elszánt, talán a szüleivel lehet baj, vagy a vőlegénye külföldi talán, és azt akarja, hogy magával tartson Amerikába vagy Hollandiába vagy a világ más szegletébe, ahol nem sokra megy a verseivel, ha azok történetesen magyar versek, ki tudja kegyeden kívül? Talán kinevették egyszer gyerekkorában, amikor József Attilát szavalt, vagy megdorgálták egy titokban olvasott szerelmes regény miatt a szülei, honnét tudnám? Ó, kisasszony, az élet olyan bonyolult, csak a szépség egyszerű, és még azt sem mondhatnám, hogy a bánatot keresi benne, vagy a történelmet, csupán csak azt, ami bonyolult. Hallgassa csak meg, kislány! *Marie szerelme, noha olyan volt akár az első szerelem, a legtávolabbi embereket kötötte össze. A gróf idősödő, számára elképzelhetetlen gazdagságú férfi volt, s amit szerelemnek nevezett, arról bárhol, bárki előtt nyíltan s költői*

figyelemmel beszélhetett, szikrája sem volt abban Marie borzongó vágyainak, forró, fiatal romantikájának, mégis tiszta volt s önmagában is szeretni való. Marie minden érzését megosztotta nevelőanyjával, aki még mindig lord Grower oldalán állt, hisz a mozdulatai, a szempillantása, órákon át tartó semmittevése az ablak előtt mind, mind teljes valójában leleplezték előtte. „Megszerzem neked a grófot, bármi áron is, kislányom!” – mondta az egyik délután, amikor Marie kilovagolni indult. Hát nem csodálatos?

– Nemsoká mennem kell – mondta a lány. – Érdekes volt beszélgetni önnel, uram . . . talán ha mindenki úgy gondolkodna, ahogyan ön, akkor felesleges butaság volna, hogy igazam legyen, és akkor hazamehetnék végre. Hazamehetnék, és megházasodhatnék, ha már annyira óhajtja.

– Igen, kisasszony, bele kell fognia ebbe a vállalkozásba, nincsen más választása. Tudja, ha mindenki úgy gondolkodna, ahogyan ön, akkor is felesleges volna, hogy igaza legyen, s ismét csak hazamehetne. Kár, hogy én nem segíthetek ezen, hisz még csak nem is egy országban élünk.

– Bizony nagy kár, uram – mosolyodott el a lány.

– Azért eljöhetne egyszer mifelénk, ha akarja, elhozhatja a magnetonfonját és a fényképezőgépet, azt sem bánom. Könnyen eltalál hozzánk, hisz mindenki ismer, szemközt a várral, a folyó partján.

– Talán, egyszer valóban eljövök majd – mondta a lány kedvesen, és indulni készült.

A vonat lassított, s feltűnt az állomás megvilágított térsége.

– Isten áldja, uram – mondta a lány.

– Isten áldja, kisasszony . . . és ne sokat törődjék a színfalakkal.

A férfi hosszasan integetett a lány után, míg a vonat el nem indult, s az állomás végleg emlékké nem vált számára.

Marie lassan óvatos, felszínes társalgásba bocsátkozott a jövevényyel, aki rendőrhadnagynak nevezte magát. Noha gyanúja nem hagyott alább, miszerint Arthur nem véletlenségből szállt ugyanarra a vonatra, mint ő, nem véletlenségből foglalt helyet éppen vele szemben, nem bánta már, hogy így történt. Nem keserősége, az elmúlt napok felett érzett csalódottsága miatti közömbösség lett úrrá rajta, éppen ellenkezőleg, a tárgyilagos, ám hűvössége mögött is kedves szóváltás kijózanította, s nem gondolt ismét a szerelemre, amely úgy tűnik, már igazán, végérvényesen és visszavonhatatlanul nem az ő birodalma . . .